

Uvod

Škola je mjesto podučavanja i učenja. Tako je uvijek bilo i nadajmo se da će tako i ubuduće biti. Doduše, ono što se je promijenilo jeste gradivo koje se uči u školi i način na koji se ono predaje. Društvo se brzo mijenja u smislu ekonomskog i društvenog života te su škole pod pritiskom da se prilagode na najbolji mogući način novim uslovima.

Ono što se promijenilo u stavovima mnoštva ljudi jeste da škola više nije samo mjesto gdje se učenici pripremaju za odrasli život, već je i mjesto gdje učenici provode dosta vremena zajedno. To samo po sebi pruža mogućnost za učenje iz druženja s drugima, ali istovremeno obavezuje učenike da razviju socijalne vještine.

Ukoliko škola odluči integrisati obrazovanje za demokratiju i ljudska prava – obrazovanje za demokratiju i ljudska prava – u svoj sistem (mnoge škole imaju veliki stepen autonomije), onda je donijela odluku da aktivno osmisli školski život i kreira model učenja iz prakse za obrazovanje za demokratiju i ljudska prava. Cijela škola – ne samo jedan razred – postaje mikrozajednica. To nije samo idealizirana slika već i stvarnost. Niko ne tvrdi da je zajednički život lagan i bez sukoba, te u tom pogledu škola nije izuzetak. To ne mora predstavljati cilj. Doduše, mora biti moguće prepoznati različite interese, da se ti interesi razjasne i da se iz njih nešto može naučiti, s obzirom da su takve vještine ključne za život građanina.

Ovaj materijal prvenstveno je namijenjen **nastavnicima**. Iskustvo je pokazalo da isto pomaže edukatorima nastavnika, autorima nastavnih planova i programa, urednicima knjiga i prevodiocima u zemljama članicama Vijeća Evrope, a možda i šire.

Ovaj materijal sadrži **devet nastavnih jedinki** o obrazovanju za demokratiju i ljudska prava. Nastavne jedinice sadrže svaka po četiri lekcije i namijenjene su učenicima u osnovnoj školi – otprilike za učenike starosti 10 i 11 godina. Svaka nastavna jedinka fokusira se na ključni koncept povezan s obrazovanjem za demokratiju i ljudska prava: identitet – pluralizam – ravnopravnost – sukob – pravila i propisi – vlast – odgovornost – sloboda – komunikacija. Redoslijed predloženih koraka u podučavanju detaljno je opisan za svaku lekciju, naravno koliko je razumno moguće.

Nastavna jedinka 9 u ovom materijalu ne može se grupisati zajedno s ostalima kako bi formirali predmet pod nazivom „demokratski odgoj“, „obrazovanje za demokratiju i ljudska prava“ ili na koji god način se taj predmet zove. Nastavna jedinka se, međutim, može koristiti u lekcijama iz geografije, historije, društvenih predmeta, etike, likovnog i tako dalje. U dogovoru s različitim stručnjacima iz zemalja članica Vijeća Evrope, autori su razvili nastavne sekvence koje se fokusiraju na dodatne elemente obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, koje se vrlo lako mogu integrisati u već postojeći primarni nastavni program. Osobito u osnovnim školama, gdje nastavnici pokrivaju veliki dio različitih predmeta, iskustvo je pokazalo da je uvođenje dodatnog predmeta samo kontraproduktivno i da će stvoriti dodatni pritisak na nastavnike. Teme obrazovanja za demokratiju i ljudska prava nisu teme koje se zasebno moraju proučavati, već fokus treba biti na različitim perspektivama poznatih tema koje se uobičajeno predaju u osnovnoj školi. Autori su to integrirali u sadržaj ovog materijala i osmislili nastavne jedinice tako da se one zasnivaju na postojećim sposobnostima nastavnika i nastavnika i na složenosti podučavanja različitih predmeta. Da sumiramo, s gledišta korisnika ovog materijala, važno odgovoriti na pitanje je li je obrazovanje za demokratiju i ljudska prava novi predmet ili ne.

Odgovor mora biti da za većinu škola u većini zemalja obrazovanje za demokratiju i ljudska prava nije novi predmet u osnovnim školama, već on dodaje novu perspektivu učenju i podučavanju unutar postojećeg nastavnog plana. To znači da se nastavnici i učenici potiču da rade na drugačiji i oplemenjujući način.

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava fokusira se na osnaživanje učenika da postanu aktivni građani koji su voljni i sposobni učestvovati u oblikovanju budućnosti svojih zajednica. U isto vrijeme, obrazovanje za demokratiju i ljudska prava slijedi osnovne principe dobrog podučavanja. Učestvovanje u demokratiji može i mora se podučavati u školama te se može integrisati u svaki predmet i to u svakom uzrastu.

Razvoju sposobnosti se, stoga, daje prioritet u odnosu na tradicionalni pristup podučavanju usmjerenom na sadržaj.

Da budemo sigurni, obrazovanje za demokratiju i ljudska prava ima dimenziju podučavanja usmjerenog na sadržaj – podučavanje o demokratiji i ljudskim pravima. Takvi elementi mogu se integrirati u predmet poput obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, ili se mogu uključiti u predmet historije i društvenih predmeta.

Ključni elementi podučavanja obrazovanja za demokratiju i ljudska prava jeste podučavanje u duhu demokratije, ili kroz demokratiju i ljudska prava, te se ta nova perspektiva odražava na cijeloj školi. Ovaj materijal prikazuje da perspektiva obrazovanja za demokratiju i ljudska prava pruža nove metode podučavanja i učenja u razredu i na taj način obogaćuje uloge nastavnika i učenika. Učenici dobivaju veliki udio u vremenu kao pravo vrijeme učenja, dok nastavnik djeluje kao posmatrač i moderator, zajedno sa svojom tradicionalnom ulogom instruktora. Modeli podučavanja podstiču nastavnika da se fokusira na odabrane teme i da omogućava učenicima dosta vremena kako bi te teme temeljito prošli – drugim riječima „uradite manje, ali učinite to kvalitetno“.

Nastavna sredstva i brošure – materijal za učenike

Glavno načelo svih nastavnih jedinki jeste aktivnost učenika. Ta ideja počiva na činjenici da je podučavanje aktivan proces sticanja znanja i da nije samo proces pasivnog slušanja. Nastavne jedinice stoga postaju trenuci komunikacije, potrage za informacijama, razmatranja i objašnjavanja. Nastavnici podupiru te procese u sticanju znanja koje čine da je učenje o demokratiji kontinuirani proces i da su pogreške prirodne. Neovisno učenje poduprto je putem takozvanih „setova instrumenata“. Dvanaest izabranih metoda koje podupiru neovisno učenje usmjereno na vlastiti razvoj (istraživanje u bibliotekama, pretraživanje na internetu, provođenje intervjua i anketa, tumačenje slika, memorijskih trikova, kreiranje postera, održavanje izložbi, planiranje i iznošenje prezentacija, pripremanje pozornica ili Powerpoint prezentacija, pisanje novinskih članaka, glumljene i održavanje debata).

Učenički materijali pružaju dodatnu podršku. To su jednostavni radni listovi koji su dio nastavne jedinice i dijele se učenicima. Svi materijali za učenike nalaze se na kraju ovog materijala. Kompletan set materijala može se jednostavno izvaditi i kopirati za svakog učenika. Svaki materijal je numerisan prema nastavnoj jedinici i lekciji u kojoj se koristi (npr. nastavna jedinica 3, druga lekcija). Nastavnici odlučuju kako i gdje će se materijali dijeliti učenicima i kako će se sakupljati nakon korištenja. U nekim slučajevima praktično bi bilo da se listovi stave u jednu mapu, dok u nekom drugom slučaju nastavnici mogu odlučiti da sve stave u odvojenu knjigu ili ih koriste kao brošuru.

Iskustvo u korištenju materijala podobnih za kopiranje pokazuje da je glavni uslov za nastavnike da materijali budu praktični i samorazumljivi. Materijali moraju biti komplementarni i praktični, a ne teški za razumijevanje i dugotrajni za objašnjavanje. Materijali prikazani u ovoj knjizi stoga su jednostavni za upotrebu, jednostavni za modificiranje i prilagođavanje specifičnim potrebama razreda u raznim nastavnim metodama. Osim uobičajene formativne procjene učeničkog učešća u razrednim aktivnostima, bilježenje njihovog učešća i motivacije, materijali također predstavljaju sredstava pomoću kojih se mogu dati pisane procjene.